



Dvanaest vrsnih „jadranašica“ iz 1929. : Romana Baumgartner, Olga Roje, Milena Kargotić, Ivanka Vranjican, Nevenka Godina, Čikara, Draga Knežević, Mira Senjanović, Pavlović, Zdenka Radić, Ivanišević i Pazinović



Vaterpolisti Jadrana, državni prvaci 1939. Stoje slijeva: Vojko Pavičić, Branko Petrone, Filip Filičin Bonačić, Marko Brajnović; čuče: Vjeran Birimiša, Miro Mihovilović i Ivo Giovanelli

Završetkom Prvog svjetskog rata oživjele su uvala u Splitu i gotovo na svakom kupalištu, u svakoj uvali, sastajali su se mladići i djevojke u igri, zabavi i kupanju. Te družine ubrzo prerastaju u tzv. Republike koje razvijaju zdravi duh, prijateljstvo, ponos i razne pomorske vještine. Međusobno su se dijelile marende, čistile se uvale i uređivao prostor kupališta, a mladi ljudi bavili su se plivanjem, veslanjem, trčanjem, hrvanjem, ronjenjem, skokovima i drugim improviziranim igrama.

Svaka Republika imala je svoj statut, barjak, kupaće kapice, ambleme..., a na čelu Republike bio je admiral, koga su još zvali presidente, car, šaik i slično. Među Republikama često su se priređivala razna natjecanja, improvizirane pomorske bitke, osvajanja tuđih uvala i kupališta. Poznate republike bile su: Mali puk (Firule), Baluni (uvala Baluni), Bagno Polo (Gradska luka), Smrt (Zvončac), Sustipan, Bačvice Pušipalte (Firule) i dr., a kupači su se skupljali u uvalama Stinice, Lora, Glavičine, Špinut, Poljud, Meje, Zenta i drugima. Ono što je vrlo važno naglasiti - Republike su bile pokretači gotovo svih športova u Splitu.

Uvala Baluni smještena je podno rta Sustipan na zapadnoj strani splitske gradske luke, i u njoj su se skupljali srednjoškolski koji su se svojski trudili urediti svoju uvalu i okolicu. Vrhovnu vlast obavljao je Paško Bettini i njegov brat Frano, a primanje novih članova bilo je vezano za svečanost krštenja u moru: novajlija je morao izdržati niz dubokih *kacada* (prisilno zaranja-nje). Na temeljima Republike Baluni počeo je nicati prvi plivački klub u Splitu i Dalmaciji.

Početak organizirane plivačke aktivnosti u Splitu donio

Stoljeće splitskog „Jadrana“

Piše: MLADEN CUKROV

U kolovozu 1920. u uvali Bačvice organizirano je plivačko natjecanje koje je bilo poticaj da se osnuju i prvi plivački klubovi - PŠK Baluni i PŠK Firule što je bio i početak organiziranog plivanja u Splitu i Dalmaciji. PŠK Baluni četiri godine kasnije mijenjaju ime u JŠK Jadran...

je kraj za sve Republike, pa tako i za Balune. Na inicijativu Jugoslavenskog olimpijskog odbora, kao prvi olimpijski pododbor u državi, osniva se 25. lipnja 1920. u Splitu Olimpijski pododbor za područje Dalmacije i Crne Gore, a za predsjednika je izabran Vjekoslav Lavš. Kao predstavnik plivanja u odbor je ušao i Frano Bettini.

Radi propagiranja športa pododbor počinje organizirati razna natjecanja. Tako je 22. kolovoza 1920. u uvali Bačvice organizirano plivačko natjecanje koje je bilo poticaj da se osnuju i prvi plivački klubovi - PŠK Baluni (23. rujna 1920.) i PŠK Firule (13. listopada 1920.), što je bio i početak organiziranog plivanja u Splitu i Dalmaciji.

DANA 23. RUJNA 1920. U PROSTORIJAMA

Olimpijskog pododbora u Splitu, u zgradi Hrvatskog sokola, održana je osnivačka sjednica Skupštine Pomorskog športskog kluba Baluni. U prvu upravu ušli su: predsjednik Frane Aljinović, potpredsjednica Emica Kargotić, tajnik Josip Namar, blagajnik Joško Miler, zamjenica blagajnika Dražica Antunović. Odbornici su bili: Fabjan Kaliterna i Slavko Rude Bačinić, a revizori Milan Alačević i Ivo Bettini.

Osnutkom PŠK Baluni trebalo je riješiti pitanje klupskih prostorija. U prvoj polovici 1921. započela je izgradnja klupskog doma u južnom dijelu uvale Baluni, a svečano otvaranje prvog doma plivača u Splitu i Dalmaciji bilo je 24. srpnja 1921. u prisustvu velikog broja građana. Olimpijski pododbor te je godine u kolovozu organizirao natjecanje na Bačvicama na kome su nastupili plivači i plivačice Baluna i Firula.

Grupa studenata koja je studirala u Zagrebu i Ljubljani imala je prilike upoznati se i s vaterpolom. U toj



Klupski dom Baluni otvoren je 24.srpnja 1921. Ovaj drveni dom ležao je na betonskim stupovima

grupi, između ostalih, bio je i Hrvoje Macanović, koji je povratkom u Split postao i prvi trener vaterpolista Baluna.

Na inicijativu Plivačke sekcije Jugoslavenskog olimpijskog odbora, održana je 2. listopada 1921. u Zagrebu osnivačka sjednica Skupštine Jugoslavenskog plivačkog saveza. Na toj sjednici, kao predstavnici Splita, bili su Fabjan Kaliterna i Hrvoje Macanović, a za predsjednika je izabran Koloman Auer iz Zagreba. Nakon osnivanja Jugoslavenskog plivačkog saveza osnovani su i plivački podsavezi u Beogradu, Ljubljani, Somboru, Splitu i Zagrebu. Splitski plivački podsavez osnovan je 11. lipnja 1922., a za predsjednika je izabran Antun Grgin.

Od tada kreće organizirano sudjelovanje splitskih plivača na gradskim i državnim natjecanjima, kako u plivanju tako i vaterpolu. Na jednoj od sjednica, tijekom ljeta 1924., PŠK Baluni mijenja ime u JŠK Jadran. Tada je za predsjednika izabran Pavao Britvić, odvjetnik iz Splita. Na Olimpijskim igrama u Parizu 1924. nastupio je plivač Ante Roje i tako postao prvi splitski olimpijac (uz Janka Rodina, nogometaša Hajduka).

PRVI DOM „JADRANAŠA“ U UVALI BALUNI

uništio je veliki požar 18. travnja 1925. Bilo je govorkanja po Splitu da je baraka namjerno zapaljena radi osiguranja, no svakako je pred početak prvenstva krajem srpnja 1925., dovršen novi dom - veći i ljepši, nakon čega počinje uspon ovog plivačkog kluba, jer se nameću budući državni prvaci poput Ante Roje, Zlatka Mirkovića, Vjerana Birimiše, a kod žena plivačice slobodnim stilom Nevenka Godina i Olga Roje.

Godine 1927. pojavljuje se možda i najveći talent

splitskog plivanja Ante Senjanović – Senja koji je sa 17 godina bio sudionik državnog prvenstva na Sušaku. Tamo je napravio pravi spektakl jer je u nepunih 48 sati, plivajući za juniore i seniore, preplivao šest i pol kilometara te uvijek stizao prvi na cilj. Evo tih rezultata: 50 m slobodno - 0.28,6; 100 m slobodno - 1.05,3; 400 m slobodno - 5.26,0; 1500 m. slobodno - 22.25,0. Ovi rezultati bili su respektabilni i u europskim razmjerima. Senjanović je sigurno dao najveći doprinos da je Jadran, po prvi put od osnutka, postao prvak države, a on sam oborio je sedam državnih rekorda! Te godine za vaterpolsku reprezentaciju iz Jadrana igraju Mirko Mirković, Srećko Čulić, Andro Kuljiš i Ante Roje. Bio je to početak zlatnog razdoblja i neprekidnih pobjeda koje je trajalo sve do 1936. (uz prekide 1934. i 1935. kada Jadran nije nastupao na državnim prvenstvima).

NA SKUPŠTINI ODRŽANOJ 24. RUJNA 1928.

za novog predsjednika izabran je Josip Čulić koji će na toj funkciji ostati sljedećih 14 godina. On je svojim predanim radom najviše zaslužan da je Jadran 1925. izgradio novi Dom, kao i plivalište u uvali Baluni, a kasnije i novo betonsko plivalište na Zvončacu koje je otvoreno 1936. Naime, ponovno je izgorjela baraka Jadrana (u noći 20. na 21. travnja 1935.), što je primoralo upravu da na izvanrednoj Skupštini donese odluku o preseljenju.

Na Olimpijske igre 1936. u Berlinu, u sastavu državne vaterpolske reprezentacije bili su sljedeći igrači Jadrana: Miro Mihovilović, Filip-Filičin Bonačić, Ivo Đove Giovanelli, Vojko Pavičić i Ante Roje. Vaterpolska momčad ispala je već u prednatjecanju. Jedina svjetla točka bio je



Plivači i plivačice Jadrana po povratku iz Beograda 1928., nakon što su osvojili državno prvenstvo

Miro Mihovilović koji je proglašen najboljim vratarom Europe i svijeta.

„Jadranaši“ su bili superiorni na državnim prvenstvima sve do 1938. kada je došlo do smjene generacije, pa tako i do pada kvalitete plivanja. U političkim previranjima, na zahtjev većine članova, mijenja se 1939. naziv kluba u Hrvatski plivački klub Jadran. Posljednja predratna uprava Jadrana izabrana je 23. prosinca 1940. a za predsjednika je izabran Josip Čulić.

Ovo razdoblje do Drugog svjetskog rata obilježili su mnogi vrsni plivači reprezentativci: Ante Senjanović – Senja, Tonko Čončić Gazzari, Ante Roje, Vjeran Birimiša, Zlatko Mirković, Dane Matošić, Branko Petrone, Vjekoslav Barač, Uroš Marović i dr. Kod žena su se posebno istakle: Olga Roje, Danica Beara, Nevenka Godina, Mirjam Linardović, Negoda Berber i Ksenija Petrošić. Tu svakako treba spomenuti i Lenu Novak i Negodu Berber, kao vrsne skakačice u vodu.

ZANIMLJIV JE PODATAK DA SU VATERPOLISTI

Jadrana, nakon punih 16 godina dominacije dubrovačkog Juga, uspjeli osvojiti državno prvenstvo 1939., a te godine igrali su: Miro Mihovilović, Vjeran Birimiša, Filip Bonačić, Branko Petrone, Vojko Pavičić i Marko Brajnović. Osim Hrvoja Macanovića trenerskim poslom u plivanju do 1941. bavili su se Darko Prvan, Ante Senjanović, Uroš Marović, a vaterpoliste su trenirali Zdravko Birimiša, Ante Roje, te povremeno stranci Janoš Halz i Imre Keressy.

Od travnja 1941. do listopada 1944. nije bilo organiziranih aktivnosti „jadranaša“. Od 1945. počinju se održavati natjecanja u plivanju i vaterpolu. Na državnom vaterpolskom prvenstvu 1946. održanom u Splitu sudjelovalo je 10 momčadi. Momčad Jadrana pomela je sve svoje protivnike i postala prvak. Taj naslov osvojili

su Miro Mihovilović, Veljko Bakašun, Ivo Giovanelli, Ante Bačić, Stanko Majić, Marko Brajnović, Željko Radić i Lovro Štakula. Slijedeće tri godine „jadranaši“ nastupaju pod imenom Hajduk, jer su se klubovi morali udružiti u športska društva.

Uz legendarnu Olgu Roje, u plivanju se ističe Danica Beara koja postaje prva perjanica kluba. Bila je neprikošnovana u disciplinama 50, 100 i 200 metara slobodno i 100 m leđno. Na prvom poslijeratnom prvenstvu 1947. u Monte Carlu odličan rezultat ostvario je Janko Puhar 5:01,4 na 400 m i osvojio peto mjesto. Tijekom 1948. pojavljuje se vrsni plivač Vanja Ilić koji te godine, zajedno s Jankom Puharom, sudjeluje na Olimpijskim igrama u Londonu. U to vrijeme za trenera je došao mladi Renato



Veljko Rogošić (20. srpanj 1941. – 7. kolovoza 2012.) jedan od najvećih Jadranskih plivača, sudionik Olimpijskih igara u Rimu 1960. i Tokiju 1964. Član je međunarodne Kuće slavnih vodenih športova na Floridi od 1992. godine

Vučetić – Splićo koji je znao prepoznati talente i od njih napraviti vrhunske plivače. Jadran postaje plivački centar, a u plivanju se ističu Maćo Matulić, Gordan Hatze, Urban Roje, Vančo Kljaković, Damir Čorić, Danica Beara, Ksenija Borković, Gordana Bilić, Elinor Mardešić, Vida Majcen, Madja Majcen, Hilda Katalinić, Mira Pilić, Nađa Cipci, Nađa Martić i dr.

Najveće zasluge za obnovu i ustroj Jadrana pripadaju Zdravku Birimiši, kao prvom poratnom predsjedniku i njegovom nasljedniku Alfredu Frediju Brajnoviću. Godine 1952. izgrađen je zimski bazen dimenzija 16 x 8 m. Iako nije bio nekih reprezentativnih dimenzija svakako je dao svoj doprinos afirmaciji splitskog plivanja. Pojavljuju se novi vrsni plivači i plivačice: Nenad Cambi, Toni Nardelli, Matej Njeguš, Nikša i Boris Pentić, Damir Bulić, Dragica Wrulich, Višnja Varga, Čedna Draganja i dr.

PEDESETE GODINE ZAVRŠAVAJU VATERPOLSKOM titulom Jadrana osvojenom 1960. To je bilo desetljeće dominacije splitskog kluba u vaterpolu i plivanju. Nakon Drugog svjetskog rata osvojio je sve vaterpolske trofeje do 1949., a zatim i državna prvenstva 1954., 1957., i 1960. Uzeo je još titulu prvaka zimskog prvenstva 1967. Plivačke titule osvajane su sve do 1964., a nakon toga još i 1969. i 1970. godine.

U razdoblju od 1954. do 1974. Jadranski plivači i plivačice nalaze se u samom vrhu plivanja - jedino su 1959. i 1968. bili plasirani ispod 4. mjesta. Vaterpolska momčad proflirala se, i uglavnom su tih godina igrali Veljko Bakašun, Ivica Cipci, Marko Brajnović, Dubravko Ježina, Ivo Trumbić, Ante Roje, Mitjan Bonačić, Ivo Giovanelli, Vlado Škrobonja, Toni Nardelli i Matej Njeguš. Svoj pečat dobrom radu daju treneri Ante Senjanović, Mirko Franceschi i Ivan Zuppa u plivanju, te Gordan Hatze kod vaterpolista.

Početkom šezdesetih Jadran više ne može konkurrirati Partizanu (Beograd) i Mladosti (Zagreb) jer nema ni bazena, ni stipendija za vaterpoliste, ni fakulteta kakve imaju ovi veći gradovi. Samim time kontinentalci pomalo preuzimaju primat u plivanju i vaterpolu. Tih godina Jadran napuštaju Ivo Trumbić, Jakov Đoni, Ante Matošić, Dubravko Ježina, Toni Nardelli i Mišo Asić, a nastavlja se odlaskom Uroša Marovića i Ratka Rudića.



Vaterpolisti Jadrana iz 1933.: Ante Senjanović, Ante Roje, Filip Bonačić (gornji red), Srećko Čulić, Zdravko Birimiša, Paško Kuzmanić (srednji red) i Ivan Majić (sjedi)

Ipak, silaskom sa scene svih onih slavni i zaslužni vaterpolista i plivača iz pedesetih godina, nije bilo sve tako crno. Počinje nova era uspješnih „jadranaša“ s Veljkom Rogošićem, Anom Boban, Marom Barišić, Ljubicom Tresić Pavičić, Katjaom Bjelajac, Nađom Pentić i drugima. Nešto kasnije pridružuju se Dunja Pilić i Aleksandar Barišić.

MEĐU SVIMA NJIMA JEDAN JE NEPRIKOSNOVEN, a to je - Veljko Rogošić. Napravio je pravi dar-mar u jugoslavenskom plivanju. Godine 1961. Jadran je prvak države u plivanju; dobro su plivali Lidija Kurir i Aleksandar Barišić, ali glavni teret je pao na Veljka Rogošića. Na pojedinačnom prvenstvu u Dubrovniku osvojio je šest naslova državnog prvaka na 100 i 200 metara leptir, 200, 400 i 1500 slobodno te 400 mješovito. Čudo od čovjeka i športaša! Velike zasluge pripadaju i Niki Tudoru koji je kao trener promovirao desetine novih plivača i plivačica.

Može se reći da od 1961. pa sve do osamdesetih godina, „jadranaši“ plivanjem brane nekadašnji ugled kluba. Osvajaju šest momčadskih titula državnog prvaka, a vaterpolistima je, što se tiče naslova, suša trajala puna tri desetljeća. U svom stručnom trenerskom radu nameću se, nakon Mirka Franceschija, Niko Tudor i Zvone Barišić. Ipak, Jadran proživljava teške dane, sponzorstvo splitskih poduzeća nije bilo više tako izdašno. Stariji članovi pokušavaju pomoći u ovoj agoniji koja je zahvatila klub. Aktivirao se i Ivica Cipci nakon višegodišnjeg neigranja, samo da se spasi klub od ispadanja iz Prve lige.



Olga Roje (1908. – 1978.), jedna od najboljih plivačica Jadrana. Višestruka prvakinja, reprezentativka i rekorderka

S VATERPOLOM SVE JE KRENULO NA BOLJE

kada je juniorska momčad, pod vodstvom trenera Ive Bučevića, postala 1966. državni prvak. U toj novoj generaciji igrali su Petrović, Babić, Ratko Rudić, Goran Vrdoljak, Jakov Džoni, Jelaska, Boris Pogorelić, Miljenko Gaćina, Željko Šitić, Bužančić i Zekan. Osvojena je titula zimskog državnog prvaka 1967. u Rijeci. Veliki obol ovom uspjehu dao je Toni Petrić, veliki športski djelatnik i jedan od najboljih povjesničara športa u kasnijim godinama. Osvojene su dvije titule državnog prvaka u plivanju 1969. i 1970. a za Jadran su plivali: Ana Boban, Gordana Pilić, Ljubica Tresić Pavičić, Mara Barišić, Miro Vučetić, Veljko Rogošić, Nenad Kurida, Zdenko Ozretić, Goran Pogorelić i dr.

Sedamdesete i osamdesete godine prošlog stoljeća nisu baš bile nešto plodne za Jadran. Ipak, pored svih nedaća vezanih uz odlazak dobrih plivača, financijske probleme, nedostatak zatvorenih bazena i drugoga, klub su na vodi održavali neprikosnoveni entuzijasti Zvone Barišić, Niko Tudor, Bere Marković i predsjednik Boris Pentić.

U tome beznadu dogodilo se nešto veliko - Split je



Uvala Baluni gdje je nakon požara izgrađena 1925. nova klupska baraka, puno veća i ljepša

dobio Mediteranske igre 1979. i samim time krenula je nova era splitskog plivačkog športa. Nakon toga, 1981. je organizirano europsko prvenstvo u plivanju, vaterpolu, sinkroniziranom plivanju i skokovima u vodu. Split je dobio dugo očekivane zatvorene bazene i druge športske sadržaje, o kojima su maštale starije generacije športaša. U razdoblju od 1975. do 1990. Jadran dvaput osvaja momčadsko prvenstvo Jugoslavije i četiri puta Jugokup. To je razdoblje u kome se izdvajaju plivači Nađa Pentić, Edita Grubišić, Slaven Šitić, Robert Grubišić.

VATERPOLISTI SE VRAĆAJU NA STARE STAZE SLAVE i vođeni od uspješnog trenera Bruna Silića stižu do finala Jugokupa i polufinala europskog Kupa kupova. Posebno se istakao Mislav Bezmalinović koji je kasnije 1988. u Seulu osvojio s reprezentacijom zlatnu medalju.

Članovi uprave shvaćaju da od same ljubavi i privrženosti klubu nema puno sreće. Vaterpolo u drugim sredinama postaje profesionalan i ovisan o sponzorima i financijama. Uspostavlja se tako dobra suradnja sa firmom Koteks iz Splita kako bi se kvalitetno riješio problem društvenih prostorija s popratnim sadržajima neophodnim za viši standard, poput bazena, hotela, restorana, teretane i slično. Uz sve trebalo je ojačati i igrački kadar.

Od 1990. počinju politička previranja i Domovinski rat. Jadran je 1991., u posljednjem prvenstvu, postao prvak Jugoslavije. Mladost iz Zagreba ustupila je svoja



Jadranovi vaterpolisti pobjednici Kupa europskih prvaka 1992., pojačani Pericom Bukićem i Dubravkom Šimencom



Pogled na Jadranov kompleks bazena i klupske prostorije danas

dva dragulja Pericu Bukića i Dubravka Šimenca kako bi Splitsani što jači ušli u borbu za naslov pobjednika Kupa europskih prvaka. Jugoslavija se definitivno raspala, a Jadran je 1992. postao prvakom Europe, a da niti jednu utakmicu nije odigrao kod kuće.

Ovaj naslov je, kao trener, svojim upornim radom uzeo Neven Kovačević, a igrali su Anto Vasović, Dejan Savičević, Albert Pavlović, Renco Posinković, Renato Vrbčić, Ognjen Kržić, Mislav Bezmalinović, Albert Nardelli, Danko Duhović, Joško Kreković, Vladimir Moćan, Perica Bukić, Adrian Ježina, Dubravko Šimenc, Mario Budimir i Ante Bratić.

NAKON KOVAČEVIĆA, MOMČAD JE PREUZELO

Mišo Asić i sljedeće 1993. godine obranio naslov europskog prvaka pobijedivši u finalu zagrebačku Mladost. Ovo je svakako bila kruna uspjeha i to u vrijeme Domovinskog rata. Mlada hrvatska država dobila je veliko športsko međunarodno priznanje zahvaljujući splitskom Jadranu.

U novijoj generaciji splitskog plivanja istakli su se: Tomislav Karlo, Ante Mašković, Miloš Milošević, Vanja Rogulj, Miroslav Vučetić, Ante Cvitković, Edita Grubišić, Nancy Lovričević, Dunja Pilić, Gordana Pilić, Natalija Pentić, Branka Sustić, Dijana Kvršić i dr. Nastavlja se sa mladim talentima Antom Zoričićem, Ivanom Antom Traljićem, a kod žena se nameću Mabel Sulić, Ana Grgić, Marina Dadić i dr.

U ovih 100 godina kluba, osim zapaženih uspjeha, osvojenih prvenstava i vrijednih rekorda, važno je istaknuti činjenicu da su generacije mladića i djevojaka na splitskom Zvončacu odrastali sa športskim vrijednostima u zrele ljude. Mnogi od njih preuzeli su odgovornost na svim područjima društvenog života, pridonoseći tako afirmaciji svog grada i Hrvatske.

IZVORI:

Mario Garber: Svi Jadranovi ljudi 1920. – 2010. (2010. Split)

Duško Marović-Mihovil Radja: Povijest športa u Splitu 1918.- 1941. (2006. Split)

Arhiva Muzeja športa Split u osnivanju